

ISSN 2616-6887

ВЕСТНИК
ЕВРАЗИЙСКОГО
НАЦИОНАЛЬНОГО
УНИВЕРСИТЕТА
ИМ. Л.Н. ГУМИЛЕВА

BULLETIN
of the
L.N. GUMILYOV
EURASIAN NATIONAL
UNIVERSITY

Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ
ЕУАЗИЯ ҰЛТТЫҚ
УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
ХАБАРШЫСЫ

САЯСИ ҒЫЛЫМДАР. АЙМАҚТАНУ. ШЫҒЫСТАНУ. ТҮРКІТАНУ сериясы

POLITICAL SCIENCE. REGIONAL STUDIES. ORIENTAL STUDIES.
TURKOLOGY Series

Серия **ПОЛИТИЧЕСКИЕ НАУКИ. РЕГИОНОВЕДЕНИЕ. ВОСТОКОВЕДЕНИЕ.**
ТЮРКОЛОГИЯ

№ 4 (125)/2018

1995 жылдан бастап шығады

Founded in 1995

Издается с 1995 года

Жылына 4 рет шығады

Published 4 times a year

Выходит 4 раза в год

Астана, 2018

Astana, 2018

Бас редакторы
Ногаева А. М.
PhD д-ры, проф. (Қазақстан)

Бас редактордың орынбасары
Бас редактордың орынбасары

Нечаева Е.Л., с.ғ.к., проф. (Қазақстан)
Әбішева М.М., т.ғ.к., доцент (Қазақстан)

Редакция алқасы

Абдуали Б.	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Абжаппарова Б.Ж.	т.ғ.д. (Қазақстан)
Азмуханова А.М.	т.ғ.к. (Қазақстан)
Анар Сомунгуоғлу	доцент (Түркия)
Әлібекұлы А.	ф.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Әлиева С.К.	т.ғ.к., проф. (Қазақстан)
Бирюков С.В.	с.ғ.д., проф. (Ресей)
Габдулина Б.А.	т.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Грегори Глиссон	PhD д-ры, проф. (Германия)
Дәркенов К.Г.	т.ғ.к. (Қазақстан)
Дронзина Т.	с.ғ.д., проф. (Болгария)
Дүйсембекова М.К.	с.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Жолдыбалина А.С.	PhD д-ры, доцент (Қазақстан)
Жолдасбекова А.Н.	с.ғ.к., проф. (Қазақстан)
Звонарева Л.У.	т.ғ.д., проф. (Ресей)
Зимони Иштван	проф. (Венгрия)
Ибраев Ш.	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Ирфан Шахзад	PhD д-ры (Пакистан)
Каиржанов А.К.	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Кайыркен Т.З.	т.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Кожирова С.Б.	с.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Конкобаев К.	ф.ғ.к., проф. (Қырғыз Республикасы)
Копежанова Д.Е.	PhD д-ры, доцент (Қазақстан)
Ласлу Марац	PhD д-ры, проф. (Нидерланды)
Мандана Тишехьяр	PhD д-ры (Иран)
Невская И.А.	PhD д-ры (Германия)
Нұрбаев Ж.Е.	т.ғ.к. (Қазақстан)
Нуртазина Р.А.	с.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Октай Таприсев	PhD д-ры, проф. (Түркия)
Оспанова А.Н.	PhD д-ры, доцент (Қазақстан)
Пунит Гаур	PhD д-ры, проф. (Индия)
Пауло Ботта	PhD д-ры, проф. (Аргентина)
Рыстина И.С.	PhD д-ры (Қазақстан)
Сейт Али Авджу	PhD д-ры (Түркия)
Сомжүрек Б.Ж.	т.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Тәштемханова Р.М.	т.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Хасрет Чомак	PhD д-ры, проф. (Түркия)
Шаймердинова Н.Г.	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)

Редакцияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Астана қ., Сәтпаев к-сі, 2, 408 б.
Тел.: (7172) 709-500 (ішкі 31434)
E-mail: vest_polit@enu.kz

Жауапты хатшы, компьютерде беттеген: Е.А. Изтелеуова

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысы.

САЯСИ ҒЫЛЫМДАР, АЙМАҚТАНУ, ШЫҒЫСТАНУ, ТҮРКІТАНУ сериясы

Меншіктенуші: ҚР БЖҒМ «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» ШЖҚ РМК

Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігімен тіркелген. 25.05.18 ж. № 17125-Ж -тіркеу куәлігі

Мерзімділігі: жылына 4 рет.

Тиражы: 30 дана

Типографияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Астана қ., Қажымұқан к-сі, 13/1, тел.: (7172) 709-500 (ішкі 31434)

© Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

Editor-in-Chief
Ainur Nogayeva
PhD, Prof. (Kazakhstan)

Deputy Editor-in-Chief
Deputy Editor-in-Chief

Yelena Nechayeva, Can. of Political Sciences, Prof. (Kazakhstan)
Madina Abisheva, Can. of Historical Sciences, Assoc.Prof. (Kazakhstan)

Editorial board

Bekzhan Abduali	Doctor of Philology, Prof. (Kazakhstan)
Bibikhadisha Abzhapparova	Doctor of Historical Sciences (Kazakhstan)
Aiman Azmukhanova	Can. of Historical Sciences (Kazakhstan)
Akzhigit Alibekuly	Can. of Philology, Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Saule Aliyeva	Can. of Historical Sciences, Prof (Kazakhstan)
Anar Somuncuoglu	Assoc.Prof. (Turkey)
Sergey Biryukov	Doctor of Political Sciences, Prof.(Russia)
Kurmangali Darkenov	Candidate of Historical Sciences (Kazakhstan)
Tatyana Dronzina	Doctor of Political Sciences, Prof.(Bulgaria)
Maira Dyussebekova	Can. of Political Sciences, Assoc.Prof.(Kazakhstan)
Bagysh Gabdulina	Can. of Historical Sciences, Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Gregory Glisson	PhD, Prof. (Germany)
Hasret Çomak	PhD, Prof. (Turkey)
Shakir Ibrayev	Doctor of Philology, Prof. (Kazakhstan)
Irfan Shahzad	PhD (Pakistan)
Abai Kairzhanov	Doctor of Philology, Prof. (Kazakhstan)
Tursynkhan Kaiyrken	Doctor of Historical Sciences, Prof. (Kazakhstan)
Kadyraly Konkobayev	Can. of Philology, Prof. (Kyrgyzstan)
Svetlana Kozhirova	Doctor of Political Sciences, Prof. (Kazakhstan)
Danagul Kopezhanova	PhD, Assoc.Prof. (Kazakhstan)
László Marác	PhD, Prof. (Netherlands)
Mandana Tishehyar	PhD in International Studies (Iran)
Irina Nevskaya	PhD (Germany)
Zhaslan Nurbayev	Candidate of Historical Sciences (Kazakhstan),
Roza Nurtazina	Doctor of Political Sciences, Prof. (Kazakhstan)
Aigerim Ospanova	PhD, Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Oktay Tanrıseven	PhD, Prof. (Turkey)
Punit Gaur	PhD, Prof. (India)
Paulo Botta	PhD, Prof. (Argentina)
Indira Rystina	PhD (Kazakhstan)
Seyit Ali Avcu	PhD (Turkey)
Baubek Somzhurek	Can. of Historical Sciences, Assoc.Prof.(Kazakhstan)
Raihan Tashtemkhanova	Doctor of Historical Sciences, Prof. (Kazakhstan)
Nurila Shaymerdinova	Doctor of Philology, Prof. (Kazakhstan)
Akbota Zholdasbekova	Can. of Political Sciences, Prof. (Kazakhstan)
Alua Zholdybalina	PhD, Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Lola Zvonareva	Doctor of Historical Sciences, Prof. (Russia)
Zimonyi István	Prof. (Hungary)

Editorial address: 2, Satpayev str., of.408, Astana, Kazakhstan, 010008
Tel.: (7172) 709-500 (ext. 31434)
E-mail: vest_polit@enu.kz

Responsible secretary, computer layout: Yelena Izteleuova

Bulletin of the L.N.Gumilyov Eurasian National University POLITICAL SCIENCE. REGIONAL STUDIES. ORIENTAL STUDIES. TURKOLOGY Series

Owner: Republican State Enterprise in the capacity of economic conduct «L.N.Gumilyov Eurasian National University» Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan

Registered by Ministry of information and communication of Republic of Kazakhstan.

Registration certificate No. 17125-Ж from 25.05.2018

Periodicity: 4 times a year

Circulation: 30 copies

Address of printing house: 13/1 Kazhimukan str., Astana, Kazakhstan 010008; tel.: (7172) 709-500 (ext.31434)

© L.N.Gumilyov Eurasian National University

Главный редактор
Ногаева А.М.
д-р PhD, проф. (Казахстан)

Зам. главного редактора
Зам. главного редактора

Нечаева Е.Л., к.полит.н., проф. (Казахстан)
Абишева М.М., к.ист.н., доцент (Казахстан)

Редакционная коллегия

Абдуали Б.	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Абжаппарова Б.Ж.	д.ист.н. (Казахстан)
Азмуханова А.М.	к.ист.н. (Казахстан)
Алибекулы А.	к.ф.н., доцент(Казахстан)
Алиева С.К.	к.ист.н., проф. (Казахстан)
Анар Сомунгуоглу	доцент (Турция)
Бирюков С.В.	д.полит.н., проф. (Россия)
Габдулина Б.А.	к.ист.н., доцент (Казахстан)
Грегори Глиссон	д-р PhD, проф. (Германия)
Даркенов К.Г.	к.и.н. (Казахстан)
Дронзина Т.	д.полит.н., проф. (Болгария)
Дюсембекова М.К.	к.полит.н., доцент (Казахстан)
Жолдыбалина А.С.	д-р PhD, доцент (Казахстан)
Жолдасбекова А.Н.	к.полит.н., проф. (Казахстан)
Звонарева Л.У.	д.ист.н., проф. (Россия)
Зимони Иштван	проф. (Венгрия)
Ибраев Ш.	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Ирфан Шахзад	д-р PhD (Пакистан)
Каиржанов А.К.	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Кайыркен Т.З.	д.ист.н., проф. (Казахстан)
Кожирова С.Б.	д.полит.н., проф. (Казахстан)
Конкобаев К.	к.ф.н., проф. (Кыргызстан)
Копежанова Д.Е.	д-р PhD, доцент (Казахстан)
Ласлу Марац	д-р PhD, проф. (Нидерланды)
Мандана Тишехья	д-р PhD (Иран)
Невская И.А.	д-р PhD (Германия)
Нурбаев Ж.Е.	к.и.н. (Казахстан)
Нуртазина Р.А.	д.полит.н., проф. (Казахстан)
Октай Танрисев	д-р PhD, проф. (Турция)
Оспанова А.Н.	д-р PhD, доцент (Казахстан)
Пунит Гаур	д-р PhD, проф. (Индия)
Пауло Ботта	д-р PhD, проф. (Аргентина)
Рыстина И.С.	д-р PhD (Казахстан)
Сент Али Авджу	д-р PhD (Турция)
Сомжурек Б.Ж.	к.ист.н., доцент (Казахстан)
Таштемханова Р.М.	д.ист.н., проф. (Казахстан)
Хасрет Чомак	д-р PhD, проф. (Турция)
Шаймердинова Н.Г.	д.ф.н., проф. (Казахстан)

Адрес редакции: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Сатпаева, 2, каб. 408
Тел.: (7172) 709-500 (вн. 31434)
E-mail: vest_polit@enu.kz

Ответственный секретарь, компьютерная верстка: Е.А. Изтелеуова

Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н.Гумилева.
Серия: ПОЛИТИЧЕСКИЕ НАУКИ. РЕГИОНОВЕДЕНИЕ. ВОСТОКОВЕДЕНИЕ. ТЮРКОЛОГИЯ
Собственник: РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК
Зарегистрирован Министерством информации и коммуникаций Республики Казахстан.
Регистрационное свидетельство № 17125-Ж от 25.05.18 г.
Периодичность: 4 раза в год
Тираж: 30 экземпляров
Адрес типографии: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Кажымукана, 13/1, тел.: (7172)709-500 (вн.31434)

МАЗМҰНЫ

САЯСИ ҒЫЛЫМДАР

<i>Габдулина Б.А., Ықылас М.М.</i> Қазақстан Республикасы жастарының саяси мәдениеті: беталысы және келешегі.....	8
<i>Жансаутова А.Т., Казбекова М.А.</i> Су қауіпсіздігі мен су ресурстары мәселесіндегі халықаралық және қазақстандық тәжірибе: институционалдық және нормативтік-құқықтық аспектілер.....	15
<i>Жолдыбалина А.С., Санхаева Ж.М.</i> Әйелдердің саясаттағы рөлін арттыру: халықаралық тәжірибе.....	24
<i>Қожбанхан Е.К., Габдулина Б.А., Калдыбекова А.Д., Өзбек С.</i> Француз ғалымы Луи Альтюссердің теориясы контекстінде идеология ұғымын жаңадан қарастыру.....	31
<i>Шериязданова Г.Р., Муханбеткалиев Е.Е.</i> Мультикультурализм тұрғысынан бірегейлік мәселелері (Қазақстан мысалында).....	39

АЙМАҚТАНУ

<i>Нұрбаев Ж.Е., Оспанова А.Н.</i> Қазақстан-ресей шекарасындағы интеграция: білім және ғылым саласындағы ынтымақтастықты талдау (ҚР Қостанай облысы мен РФ Челябин облысы мысалында).....	46
<i>Нурсултанова Л.Н., Атаева Т.Т., Маметай М.А.</i> Қазақстан-Қытай энергетикалық жобалары.....	53
<i>Оңғарова Е.</i> Энергия аясында Қазақстан және Еуропа Одағы арасындағы қарым-қатынас және Каспий теңізі.....	63

ШЫҒЫСТАНУ

<i>Ан Сан Хун, Кабировва А.Ж.</i> Корей аңыздарының мемлекеттердің құрылуы туралы жалпы сипаттамалары.....	68
<i>Звонарёва Л.У., Звонарёв О. В.</i> Симеон Полоцкий және жас ұрпақты тәрбиелеу мәселелері.....	74
<i>Испердинова Ж.И.</i> Жапон бизнесі мен менеджментіндегі менталитеттің алатын рөлі.....	82

ТҮРКІТАНУ

<i>Алашбаева Ж.Н.</i> М.Қашқаридың «Диуани лұғат ат-түрік» шығармасындағы мақал-мәтелдердің этномәдени сипаты.....	92
<i>Усинбаева П.С.</i> Түркі халықтарының батырлық эпостарындағы қалыңдық іздеу мотиві... ..	97
<i>Шаймердинова Н.Г., Жиёмбай Б.С., Абдрасимова А.Е.</i> Қазақстан Республикасындағы қырғыздардың тарихы, тілі және мәдениеті.....	102

CONTENTS

POLITICAL SCIENCE

<i>Gabdulina B.A., M.Ykylas M.</i> Political culture of youth of the Republic of Kazakhstan: trends and prospects.....	8
<i>Zhansautova A., Kazbekova M.</i> International and Kazakhstan experience in issues of water security and water resources: institutional and regulatory aspects.....	15
<i>Zholdybalina A.S., Sankhayeva Zh.M.</i> Increasing women's participation in politics: international experience.....	24
<i>Kozhankhan E.K., Gabdulina B.A., Kaldybekova A.D., Ozbek S.</i> Rethinking the concept of ideology in the context of the theory of the French scientist Louis Althusser.....	31
<i>Sheryzdanova G. R., Mukhanbetkaliev E.E.</i> Identities in the context of multiculturalism (Experience of Kazakhstan).....	39

REGIONAL STUDIES

<i>Nurbayev Zh.E., Ospanova A.N.</i> Integration in the Kazakh-Russian border area: analysis of cooperation in the field of education and science (on the example of Kostanay region of Kazakhstan and Chelyabinsk region of Russia).....	46
<i>Nursultanova L., Atayeva T., Mametay M.</i> Kazakhstan-China energy projects.....	53
<i>Ongarova Y.</i> The relationships between Kazakhstan and the European Union in the context of energy and the Caspian Sea.....	63

ORIENTAL STUDIES

<i>Sang Hoon Ahn, Kabirova A.</i> General characteristics of Korean legends about the founding of states.....	68
<i>Zvonareva L., Zvonarev O.</i> Simon Polotsky and his child-rearing beliefs.....	74
<i>Isperdinova Zh.I.</i> The role of mindset in Japanese business and management.....	82

TURKOLOGY

<i>Alashbayeva J.N.</i> The ethno-cultural character of proverbs and sayings in the work of M.Kashkari's «Diwan Lughat Al-Turk».....	92
<i>Ussipbayeva P.S.</i> The motive of the bride search in the heroic epics of the Turkic peoples.....	97
<i>Shaymerdinova N.G., Zhiyembay B.S., Abdrassimova A.E.</i> History, language and culture of Kyrgyz in the Republic of Kazakhstan.....	102

СОДЕРЖАНИЕ

ПОЛИТИЧЕСКИЕ НАУКИ

<i>Габдулина Б.А., Ықылас М.М.</i> Политическая культура молодежи РК: тенденции и перспективы.....	8
<i>Жансаутова А.Т., Казбекова М.А.</i> Международный и казахстанский опыт в вопросах водной безопасности и водных ресурсов: институциональные и нормативно-правовые аспекты.....	15
<i>Жолдыбалина А.С., Санхаева Ж.М.</i> Повышение потенциала женщин в политике: международный опыт.....	24
<i>Кожбанхан Е.К., Габдулина Б.А., Калдыбекова А.Д., Озбек С.</i> Переосмысление концепции идеологии в контексте теории французского ученого Луи Альтюссера.....	31
<i>Шерьязданова Г.Р., Муханбеткалиев Е.Е.</i> Вопросы идентичности в контексте мультикультурализма (на примере Казахстана).....	39

РЕГИОНОВЕДЕНИЕ

<i>Нурбаев Ж.Е., Оспанова А.Н.</i> Интеграция в казахстанско-российском приграничье: анализ сотрудничества в сфере образования и науки (на примере Костанайской области РК и Челябинской области РФ).....	46
<i>Нурсултанова Л.Н., Атаева Т.Т., Маметай М.А.</i> Казахстанско-Китайские энергетические проекты.....	53
<i>Онгарова Е.</i> Отношения Казахстана и Европейского Союза в контексте энергетики и Каспийское море.....	63

ВОСТОКОВЕДЕНИЕ

<i>Ан Сан Хун, Кабирова А.Ж.</i> Общие характеристики корейских легенд об основании государств.....	68
<i>Звонарёва Л.У., Звонарёв О.В.</i> Симеон Полоцкий и проблемы воспитания подрастающего поколения.....	74
<i>Испердинова Ж.И.</i> Роль менталитета в японском бизнесе и менеджменте	82

ТЮРКОЛОГИЯ

<i>Алашбаева Ж.Н.</i> Этнокультурный характер пословиц и поговорок в произведении М. Кашгари «Диуани лугат ат-турк».....	92
<i>Усипбаева П.С.</i> Мотив поиска невесты в героических эпосах тюркских народов.....	97
<i>Шаймердинова Н.Г., Жиёмбай Б.С., Абдрасимова А.Е.</i> История, язык и культура кыргызов в Республике Казахстан.....	102

XFTAP 03.61.91

Н.Г.Шаймердинова, Б.С.Жиёмбай, А.Е.Абдрасимова

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан
(E-mail: nurila1607@mail.ru, zhiembai_bibigul@mail.ru, aziza_dikhanbayeva@mail.ru)

Қазақстан Республикасындағы қырғыздардың тарихы, тілі және мәдениеті

Аннотация. Қазақстан – түрлі тілде сөйлейтін алуан түрлі халықтың өкілдері қоныстанған көп ұлтты мемлекет. Қырғыздар Қазақстан Республикасының аумағында ежелден бері қоныстанып келе жатқан түркі халықтарының бірі саналады. Мақалада қазақ және қырғыз этнонимдеріне қатысты тарихи мәліметтер, қырғыздардың Орта Азия аумағына тарихи көші-қоны қарастырылып, сонымен қатар қазақ пен қырғыздың алуан түрлі байланыстары, Қазақстандағы қырғыздардың көші-қон себептері ашып көрсетіледі. Жүргізілген әлеуметтік сауалнамаға Қазақстандағы қырғыз диаспорасының отбасылық-туыстық қарым-қатынасы саласындағы әлеуметтік-мәдени факторлары, тілдерді білуі, этникалық мәдениеті негіз болған.

Түйін сөздер: қырғыз, тарих, көші-қон, диаспора, сауалнама, әлеуметтік-мәдени факторлар.

<https://doi.org/10.32523/2616-6887/2018-125-4-102-108>

Кіріспе. Қазақстанды мекендеген өзге аз санды этнос өкілдері мемлекет құраушы ұлт құрамына кіретіні белгілі, солардың бірі – қырғыз диаспорасы.

ҚР Статистика жөніндегі агенттігінің 2014 жылдың 1 қаңтарында түрлі ұлт өкілдеріне жүргізілген санағы бойынша Қазақстанда қырғыз диаспорасының 29 803 өкілі тұрады екен.

2009 жылғы Қазақстан Республикасы бойынша Статистика агенттігі тарапынан жүргізілген жыл санағы бойынша Қазақстанда 23 274 қырғыз тіркелген және бұл халықтың шамамен 0,15 % құраған. Олардың саны 10 жыл ішінде 2 есеге өсіп отыр (алғашқы санақпен салыстырғанда): 1999 жылы – 10 925 қырғыз болған. Осылайша қырғыздар республика бойынша өзге этностарға қарағанда өсім көрсеткішін көрсетіп отыр, бұл 113 %-ды құрайды.

Қырғыз миграциясының Қазақстанға қоныс аударуының негізгі себептері ретінде еліміздің еңбек нарығындағы жақсы жағдайдың қалыптасуын, қырғыз-қазақ кеден шекарасының ашылуын, сондай-ақ 2015 жылы Қырғызстанның Еуразиялық экономикалық одаққа мүше болуын атап өтуге болады. Көптеген еңбек мигранттары Қазақстанда жұмыс істеген бірнеше айдан кейін бастапқыда тұрғылықты мекенжайын, кейіннен азаматтығын алып жатады.

Зерттеудің мақсаты мен міндеттері. Зерттеудің басты мақсаты – Қазақстан Республикасын мекендеген қырғыз диаспорасының қоныстану тарихын тану, тілді қолдануын айқындау, мәдениетін зерделеу. Диаспораның салт-дәстүрді меңгеру деңгейі, ауыз әдебиеті үлгілерін жинақтап тануы, қырғыз тілін меңгеруі жан-жақты сауалнама негізінде қарастырылады. Зерттеп отырған этностың тілдік ерекшеліктері Қазақстан Республикасы халқының Ұлттық санағының статистикалық мәліметтеріне сүйеніп жасалып отыр.

Тарихы. Қырғыздар төңкеріске дейінгі әдебиетте қара қырғыздар деген атаумен белгілі болған еді. Бұл атау Ұлы қазан төңкерісінен кейінгі алғашқы жылдары да (1925 жылға дейін) ішінара сақталуын жалғастыра түсті. Қырғыздардың көршілері қазақтарды да ертеректе қазақ-қырғыз деп ағат атап, соның салдарынан қазақтар мен қырғыздарды өте жиі біртұтас халық ретінде қателікпен қарастырып жүрді. XVIII ғасырдағы қытай деректерінде, сонымен қатар қалмақтардың арасында қырғыздар *бұрыт* деген атаумен белгілі болған [1, 136 с.].

Қазақтарды қырғыздармен неліктен шатастыратындығын түсіндіріп беретін бірнеше тарихи деректерді келтірейік.

XVIII ғасырдағы ғылыми және публицистикалық әдебиеттерде *қазақ* терминін ығыстыру басталды. Өйткені, бұл ұлттық атау үшін *қырғыз* сөзіне қателіктен қолданыла бастаған еді. Алайда бұл жайт немен байланысты орын алды? Қазақ этносының атауында ең алдымен амстердамдық көпес, Орта Азия халықтары туралы энциклопедия жазған Н.К.Витсен қате жіберген болатын. Ол барлық аралаған жерлерінен орыс тілді тұрғындардың ақпараттарына сүйене отырып, энциклопедиясының «Бұқара» бөлімінде қазақтар туралы ақпараттарды орналастырып отырды [2]. Шындығында да, қазақ хандығы уақыттың белгілі бір кезеңінде Бұқара хандығымен қырғыздар қоныстанған жерлер үшін күрес жүргізгені тарихтан мәлім. Міне, дәл осы қателіктің салдарынан одан кейінгі зерттеушілер де қазақтарды қырғыздар деп жаза бастады. Айта кетерлігі, амстердамдық көпестің еңбегінен еш бір тарихшы бұған дейін мақтана алмаған бірегей мәліметтерді табуға болады.

1734 жылы қазақ делегациясы Петерборға барады. Ералы сұлтан бодандық шартын бекіту тиіс-тін. Мұндай жағдай міндетті түрде газетте жариялануы тиіс және оны «Санкт-Петербург» хабаршысы басып шығарды. Олар Н.К. Витсен кітабынан үзінді аударып басады. Бірақ, сол уақытта орыстар қазақтардың және өзге де көршілес халықтардың қоныстанған орны жайында еміс-еміс қана білетін. Сондықтан олар кітаптың алғаш көзге түскен үзіндісін, яғни орыстардың оңтүстік-шығыстағы емес, жай шығыстағы көршілері туралы мәліметті алады. Ал мақаланың дәл сол үзіндісі Енисей қырғыздары туралы болатын. Қызыл сөзге бой алдырған басылым тілшісі мақаласын әсірелей түсіп, қазақтар Енисей қырғыздарынан шыққан деген еш дәлел-дәйегі жоқ өзінің пайымын ұсынады. Ал газет сол уақытта ресми патшалық орган саналғаннан кейін онымен ешкім де дауласа алмағандығы анық жайт. Дегенмен, сол жылдардың өзінде-ақ мақаланың мүлдем мән-мағынасыздығын білген ғалымдар да болатын. Бірақ шенеуніктер мен олардың бағынышты қызметкерлері қазақтарды айқындау үшін қырғыз атауын қолдана бастады. Себебі олар «Санкт-Петербург» хабаршысындағы жарияланымды оқығаннан кейін оны дұрыс деп есептеген.

Қырғыздарды қазақтармен шатастыруға болмайтындығын және оның дұрыс еместігін батылы жетіп, ең бірінші болып академик Г.Х. Миллер жазды [3]. 1771 бұл пікірді Х. Барданес өзінің еңбегінде нақтылай түсті [4]. Одан кейін танымал зерттеушілер еңбек жазып, онда ғалымдар тобы терминологияның дұрыс еместігіне, қазақ деген атаудың өзінің әділ еместігіне сендіруге тырысты. Тіпті өткен ғасырдың 20 жылдарына дейін де терминологияда мұндай адасушылық сақталып келді. Оның себебі салақтық емес, бұл терминді патшалық әкімшілікке қолдану ыңғайлылығында жатыр еді. Осынау теріс атау әкімшілерге қазақтарды Жайық казактарынан айыруға көмектесті. Өйткені, сол уақытта баспаға осынау атаудың фонетикалық айтылуына айырмашылық жасайтын белгі әлі енгізілмеген болатын.

В. Бартольд орыстар қазақтарды қырғыздардан әлде қайда бұрын білген және олар өздерінің бастамасымен қазақтарды қырғыз деп атауы екіталай деп есептейді. Ол қалмақтардың қазақтарды бұрыттар, ал қырғыздарды казак-бұрыттар деп, орыс хабарларында қазақ-қырғыз немесе қырғыз-қайсақ деп атағандығын атап өтеді [5].

Зерттеушілердің атап өтуінше, XVIII ғасырға дейін Ресейде «қырғыз-қайсақтарға» (қазіргі қазақтардың арғы аталары) *казактар*, *Казак ордасы* деген атауларды танған. Анна Иоанновна билік еткен тұста, Кіші жүз қазақтары Ресейге қосылғаннан кейін «қырғыз-қайсақтарды» славяндық казактармен (өз қожайындарынан оңтүстікке, Дон, Днепр өзендерінің бойына қашқан крепостық шаруалар) шатастырмас үшін *қырғыздар* деп атай бастаған.

Ш.Ш. Уәлихановтың пайымынша, қазақтар «қырғыз» атауын орыстардан алды. Өйткені, сырт келбеттері мен тілдері қырғыздарға өте жақын болған [6]. Ал Э.А. Масановтың ойынша, қазақтардың қырғыз аталуы Енисей қырғыздарының негізгі бөлігінің өздері ежелден мекен еткен ауданнан тосын жоғалып кетуімен және орыстардың оларды казактармен араласып кетті деп болжауымен байланысты [7].

Қырғыздар қалайша қазақтардың көршісі болды? Неміс шығыстанушысы Г.Клапорттың пайымынша, қырғыздар оларды орыстар Сібірді жаулаған кезде жолықтырған жерлерінде сонау Шыңғыс хан заманынан бері өмір сүрген. Ол бұл пайымына дәлел ретінде 1280 жылдан 1367 жылға дейін патшалық құрған қытайдың Юань династиясы деректеріне сілтеме жасайды [8, 117 б].

XVII ғасыр бойы Том мен Енесей арасында, Ақ және Қара Июс бойында, Абаканда және Саян тауларының баурайында өмір сүрген қырғыздар бір ғасыр бойы жаңадан келіп ірге тепкен көршілес орыстарды алаңдатып, тіпті ойран салып, бірде Ресейдің, енді бірде моңғол ханы Алтын ханның, тағы бірде жоңғарлардың қарамағына өтіп отырады. 1607 жылы қырғыздар сібір казактарынан тас-талқан болып жеңіліп, Ресей билігін мойындауға мәжбүр болды. Дегенмен, зерттеушілердің атап өтуінше, қырғыз өте жауынгер халық болғандықтан, орыстардың қоныстары мен қалаларын дүркін-дүркін шабуылдап, оларды ойрандап, тіпті өзге түркі халықтарын бүлікке бастап отырған.

Түптеп келгенде, XVII соңында не болмаса XVIII ғасырдың басында жоңғар қонтайшысы ресейлік билеушілердің келісімімен оларды Андижанмен немесе Аныцзичжан мен Қашқар арасындағы тау баурайына қоныс аударуға мәжбүрлейді [3, 140 б]. Осылайша, қырғыздар Орталық Азиядағы Қоқанд хандығының иелігіне, қытайлықтар Жаркент, Қашқар Ушский деп, ал орыс татарлары өздері сауда-саттық жасап жүрген жерлеріне тақау болғаннан кейін Алатау, Ақтау, Қырғызтау деген жерге тап болады [1, 140 б].

XVIII ғасырдың басында қырғыздар жетісулық қазақтармен көршілес болып, олармен тек қана географиялық тұрғыда ғана емес, сонымен бірге өмір сүру салты, тұрмысы, мәдениет, тілі, қонақжайлылығы бойынша жақын бола түседі. Қырғыздар да мал шаруашылығымен айналысып, қазақ үйде тіршілік етті, ет жеп қымыз бен айран ішті. Бірақ, шошқа етін жеген емес. Киімдері, салт-дәстүрлері мен әдеп-ғұрыптары, ойындар мен сайыстары, оның ішінде суырып салып өнер көрсететін «айтыстары» ұқсас болды. Қазақтар мен қырғыздар бір-бірін аудармашысыз-ақ жете түсінді. Атап өтерлігі, мәдени-ареалдық өзара іс-қимылдары екі тараптың да қалауымен орын алды. Қырғыздармен шекаралас аймақтарда қазақ ауылдары тіршілік етті. XX ғасырда, Кеңес билігі тұсында қазақ пен қырғыз халықтарының экономикалық, мәдени, ғылыми, білім беру байланыстары мұнан әрі нығая түсті [9].

Кеңес одағы күйрегеннен кейін қырғыз халқы бірқатар әлеуметтік күйзелісті, «түрлі-түсті төңкеріс» уақытын, бірнеше президенттің ауысуын бастан кешірді. Бұл қырғыз азаматтарының Қазақстанға, Ресейге және ТМД-ның өзге де мемлекеттеріне еңбек мигранты болып босуына түрткі жасады. Еңбек мигранттар легінің артуына мына деректер де нақты дәлел бола алады. 1999-2014 жылдары аралығына Қазақстанға келген қырғыз мигранттарының саны 2 есеге артты.

Зерттеу нәтижелері. Қазақстандағы диаспоралардың саны жағынан орналасуына келсек, 1999 жылғы санақ бойынша алғашқы қатарларда орыс, украин диаспора өкілдері болса, 2009 жылғы санақта алғашқы орындарда орыс, өзбек диаспоралары орналасуда. Қазіргі таңда елімізде мекендейтін түркі халықтарының ішіндегі аса ірілері: өзбектер – 370765-ден 456997-ге, яғни 86232-ге; ұйғырлар 210377-ден 224713-ке, 14336 адамға; түріктер 75950-ден 97015-ке, 21065 тұрғынға; ал қырғыздар – 10925-тен 23274-ке өскен, яғни 12349-ға адам саны артқандығын көреміз.

Төмендегі кестеге сәйкес, Қазақстандағы қырғыз халқының, 1970-2014 жылдар арасындағы статистикалық мәлімет көрсеткіштері негізінде қырғыз халқының өскенін байқаймыз.

Қырғыз диаспорасының Қазақстандағы өсімі	1970 ж.	1979 ж.	1989 ж.	1999 ж.	2009 ж.	2014 ж.
<i>Қала бойынша</i>	4715	4677	7448	5976	15901	17767
<i>Ауыл бойынша</i>	4897	4675	6270	4949	7373	12036
<i>Барлығы</i>	9612	9352	13718	10925	23274	29803

Бұл кесте қырғыз диаспорасының демографиялық үрдістеріндегі табиғи жоғары өсімінің көрсеткішін нақтылап береді.

Этностық саралану қалалық және ауылдық жерлерде айқын көрінеді. Жеке қырғыз этносының қалалық және ауылдық жерлерде қоныстануы былайша сипаттайтын болсақ, 68,3% қырғыздар қалалық жерлерде тұрады. Қырғыздардың қалған бөлігі ауылдық жерлерде тұрады. Қырғыздардың басым бөлігі қала тіршілігі мен тұрмысы және мәдениетінің үстемдікке ие болған жерлерінде қоныстанған [10, 36-37 бб.].

«Қазіргі Қазақстан жағдайында қыпшақ-оғыз халықтарының этникалық мәдени мұрасын сақтау және дамыту» жобасы негізінде Қазақстандағы қырғыз диаспора өкілдері арасынан түрлі тақырыпта сауалнама жүргізілді. Нәтижесінде, отбасы тарихы, яғни ата-бабаларының Қазақстанға қоныстану мерзімі, қоныс аудару себебі туралы сұраққа сауалнамаға қатысушылардың көпшілігі нақты мәлімет бере алмады. Көпшілігі өздерін Қазақстанның байырғы тұрғындары деп есептейді. «Сіздің отбасыңыз Қазақстанға жер аударылды деп санайсыз ба?» деген сауалға сауалнамаға қатысушы 140 адамның 72-сі (51,4%) «жоқ» деп жауап берсе, 1 адам (0,7%) «иә» деп жауап берді, ал қалған 67 адам (47,9%) нақты ақпарат бере алмады.

Сауалнамаға сәйкес, қырғыз ұлтының адамдары 1989-2006 жылдар аралығында Қазақстанға тұрақты мекен ету мақсатында көшіп келе бастаған. Келу себептері ретінде сауалнамада жұмыс іздеу, жолдама, жоғары оқу орнын аяқтау, отбасын құру, т.б. көрсетілген. Респонденттердің көпшілігі ұлттық бірегейліктің маңыздылығын, яғни салт-дәстүр, дін, ұлттық құндылықтарды сақтауды ұғынады. Зерттеу әңгімелесу, сауалнама толтыру арқылы жүзеге асырылды.

Этникалық өзін-өзі анықтау бойынша жүргізілген сауалнамаға сәйкес 140 адамның 134-і (95,7%) өзін қырғыз ұлтынанмын деп есептейді, ал қалғандары қазақ, ұйғыр ұлтынанбыз деп санайды. Этникалық өзін-өзі анықтауда этносқа тиесілі басым бағыт әке тармағы болып есептелетіні белгілі. Осыған қарай отырып, қазіргі таңда Қазақстанда қырғыздардың мәдениетінің, тілінің сіңірілуіне анадан гөрі әкенің ықпалы көбірек екенін байқауға болады.

Неке тұрғысында қырғыздар негізінен қырғыз қыздарына үйленеді және қырғыз ұлтына тұрмысқа шығады, бірақ өзге ұлт өкілдері де арагидік ұшырасады.

Әкесінің ұлты: 138 адам (94,7%) қырғызбын деп, бір адам (0,7%) қырым татары және ұйғырмын деп жазылған.

Анасының ұлты: бес ұлттың өкілдері: 120 (85,7%) адам – қырғыз, 14 (10%) – қазақ, 3 (2,1%) – орыс, бір адам (0,7%) – өзбек, ұйғыр және татар.

Осылайша, қырғыздардың аралас отбасыларындағы басымдық жағдай әкеге тиесілі болып келеді. Сондықтан балалардың этникалық тегі әкесінің тегімен анықталады. Бұған қоса, қырғыздардың еркектері де, әйелдері де өзге этностардың өкілдерімен шаңырақ көтеріп, аралас неке құрай алады. Сауалнамаға қатысушылардың жауаптары қырғыз диаспорасының өкілдері қазақтармен, орыстармен, өзбектермен, ұйғырлармен некеге отыратындығына дәлел бола алады. Көп жағдайда қырғыздар өз ұлтының қыздарына үйленіп, этникалық мәдениетін, салт-дәстүрін, ділін сақтап қалғанын қалайды.

Екінші ұрпақта, яғни, аралас некеден туған балалар ата-аналарының бірі қырғыз болмағанда, келесі жайттар анықталды: 67 (47,3%) бала қырғыз, 7 (3,7%) бала қазақ деп жазылса, қалған 61 (43,6%) балаға қатысты мәліметтер жоқ.

Сауалнамаға қатысқан адамның барлығы дерлік ана тілді білуін маңызды деп санайды. Қырғыз тілі – тәуелсіз Қырғызстан Республикасының мемлекеттік тілі, Қазақстандағы қырғыз диаспорасының экзогенді тілі. Талдау нәтижесі төмендегідей нәтижені көрсетті:

Отбасындағы өзара тілдесінуі	Тек қана қырғыз тілінде	Тек қана орыс тілінде	Қырғыз және орыс тілдерінде	Қырғыз және қазақ тілдерінде	Қазақ, қырғыз, орыс тілдерінде	Қазақ, орыс тілдерінде	Тек қазақ тілінде	Мәлімет бермегендері
Мектеп жасындағы балалармен өзара тілдесуі	54 (38,6%)	12 (8,6%)	20 (14,3%)	4 (2,9%)	7 (5%)	5 (3,6%)	16 (11,4%)	22 (15,7%)
Ересектердің өзара тілдесуі	64 (45,7%)	10 (7,1%)	18 (12,9%)	6 (4,3%)	6 (4,3%)	5 (3,6%)	17 (12,1%)	14 (10%)
Өзге ұлт өкілдерімен тілдесуі	4 (2,9%)	53 (37,9%)	5 (3,6%)	–	8 (5,7%)	31 (22,1%)	20 (14,3%)	19 (13,6%)

Тіл талдауы көрсеткендей, Қазақстанда тұратын қырғыздардың өзге ұлт өкілдерімен тіл табысуы орыс тілінде өрбитіндігі анықталды. Қырғыздар өз ана тілін жақсы меңгерген немесе жеткілікті деңгейде біледі. Сауалнамаға қатысқан көпшілік тараптың жауабы негізінде тіл мәселесінде шектеу қойылмағандығын байқау қиын емес. 69 адам (43,9%) – қырғыз, қазақ және орыс тілдерін еркін меңгерген. Қоғамдық көліктерде, дәрігер қабылдауында, құқықтық мекемелерде 35 адам (25%) – орыс тілінде; 65 адам (46,4%) – қазақ және орыс тілдерінде; 20 адам (14,3%) – қазақ тілінде сөйлеседі.

Қазақстанда тұратын қырғыз диаспорасының тілді меңгеру деңгейі мынадай:

- 54 адам (38,6%) – қырғыз, қазақ және орыс тілдерінде еркін оқиды;
- 55 адам (39,3%) – қырғыз, қазақ және орыс тілдерінде еркін жаза біледі;
- 63 адам (45%) – қырғыз, қазақ және орыс тілдерінде еркін ұғады;
- 40 адам (28,6%) – қырғыз, қазақ және орыс тілдерінде кітап, газет-журналдар, хабарландырулар оқи алады (олардың 16 (11,3%) – орыс тілінде, 20 (14,3%) – қазақ және орыс, 30 (21,4%) – орыс және қырғыз тілдерінде);
- 43 адамға (30,7%) – дәріс, баяндама, телебағдарламалар мен радиобағдарламаларды қырғыз, қазақ және орыс тілдерінде тыңдаған ыңғайлы;
- 39 адамға (27,9%) – концерттер, спектакльдерді қырғыз, қазақ және орыс тілдерінде көрген ыңғайлы;
- 84 адам (60%) – ана тіліндегі фильмдерді қазақ және орыс тіліне аударып тыңдауға мұқтаж емес екенін айтса, 11 адам (7,9%) аударманың қажеттігін көрсеткен.

Алайда ана тілін меңгеру қажетті деңгейде емес бола тұра, респонденттер өздерін қырғыз ұлтынанбыз деп есептейтіндіктерін жеткізді.

Сауалнаманың «Өз жауаптарыңызға алып-қосарыңыз бар ма? деген соңғы сұрағына бірқатар респонденттер келесідей ұсыныстарын білдірген:

- өз ана тілімізде кітаптардың жарияланғанын қалаймын – 2 адам (12,5%);
- қазақ жерінде өмір сүріп жатқаным ризамын – 1 адам (6,2%);
- қырғыз тілінде газет-журналдар шықса екен – 2 адам (12,5%);
- қырғыз этномәдени орталықтары көбейсе деймін – 1 адам (6,2%);
- сауалнаманы жақсы ұйымдастырған – 5 адам (31,2%);
- түркі халықтарының достығының кеңейгенін қалаймын – 5 адам (31,2%).

Халық ауыз әдебиеті үлгілерінен сауалнамаға қатысушылар «Манас» жырын, «Құрманбек», «Эр Тоштук», «Жаныл мырза», «Бішкек туралы аңыз», «Чолпон», «Чыныбек» туралы ертегілерді атай алды. Бұл қырғыз халқының фольклорлық туындыларының мол екендігін көрсетеді және өз ұлтының санасына сіңіп қалғанын айғақтайды. Сондай-ақ сауалнама еліміздегі қырғыз диаспора өкілдерінде ән және аспапты музыкалық фольклордың бай екендігін де растады.

Қырғыз диаспорасы үйлену дәстүрімен байланысты жүргізілетін салттарды («үйлену той», «кыз узатуу», «кызды торкулетуу»), бала туған кездегі дәстүрлерді (бала туылғаннан кейінгі қырық күннен кейін бешик-туй жасалады; «тусоо кешу») қатаң сақтайды. Респонденттердің айтуынша, қырғыздың ұлттық салт-дәстүрлері қазақ халқына өте ұқсас, соның ішінде олар қонақжайлылықты, үлкенге құрметті және ұлттық ойындарды ұқсатады [11].

Қорытынды. Осылайша, Қазақстанды мекен етуші қырғыз ұлтының өкілдері этникалық топтар мен қазақтар арасында ешқандай күрделі мәселенің жоқтығын айтады. Барлық сауалнамаға қатысушылар Қазақстанды өз отаны ретінде санайтындығын, құрметпен қарайтындығын жеткізген.

Елімізде әбір ұлт өкілдері өз тілдерін, салт-дәстүрін сақтап қалуы үшін барлық жағдай жасалған. Бұған сөзсіз шағын этностардың ұлттық мәдени орталықтары мен Қазақстан халықтары ассамблеясының құрылуы септігін тигізуде. 2007 жылғы 24 тамызда Қазақстанда қырғыз ұлттық мәдени орталықтар негізінде «Манас» Қазақстандағы қырғыздар қауымдастығы құрылып, өз жұмысын табысты атқаруда.

Әдебиеттер тізімі

1. Левшин А.И. Описание киргиз-казачьих или киргиз-кайсацких орд и степей. – Петербург: Восточная литература, 1832. – 268 с.
2. Витсен Н.К. Северная и восточная Тартария. Том 2. – Амстердам: Pegasus, 2010. – 608 с.
3. Миллер Г.Ф. История Сибири. Том 2. – М.-Л.: Издательство АН СССР, 1941. – 637 с.
4. Барданес Х. Полное собрание ученых путешествий по России. Том 7. – Санкт-Петербург: Изд. Имп. Академии наук, 1825. – 546 с.
5. Бартольд В.В. Киргизы (Исторический очерк). – Фрунзе: Киргизгосиздат, 1943. – 57 с.
6. Валиханов Ч.Ч. Записки о киргизах // Валиханов Ч.Ч. Собрание сочинений в пяти томах. Том 2. – Алма-Ата: изд-во АН Казахской ССР, 1985. – 329 с.
7. Масанов Э.А. Очерк истории этнографического изучения казахского народа. – Алма-Ата: Ғылым, 1966. – 740 с.
8. Klaproth H. Tableaux historiques de l'Asie. – Paris, 1823. 4 Vde. mit Atlas.
9. Абрамзон С.М. Киргизы и их этногенетические и историко-культурные связи. – Фрунзе: Изд-во АН КиргССР, 1990. – 480 с.
10. Райымбекова М. Қазақстандағы қырғыздар: этнодемографиялық көрсеткіштер. // Қазақ тарихы. – 2016. – №3. – Б.36-37
11. Невская И.А., Тажибаева С.Ж., Шаймердинова Н.Г., К.Шенинг, Ж.Тусупов Тюркский мир Казахстана: исследование языков и создание базы данных Global-Turk // International Journal for Information and Analytics. – 2016. – №4. – P.105-116

Н.Г. Шаймердинова, Б.С. Жиёмбай, А.Е. Абдрасимова

Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан

История, язык и культура кыргызов в Республике Казахстан

Аннотация. Казахстан – многонациональное государство, населенное представителями различных народов, говорящих на самых различных языках. Кыргызы являются одним из тюркских народов, издревле проживающих в Республике Казахстан. В статье рассматриваются исторические сведения этнонимов *казах* и *кыргыз*, исторической миграции кыргызов на территорию Средней Азии, а также раскрываются казахско-киргизские многообразные связи и причины миграции кыргызов в Казахстан. На основе данных социологического опроса выявляются социокультурные факторы в сфере семейно-родственных отношений, владения языками, развития этнической культуры кыргызской диаспоры в Казахстане.

Ключевые слова: киргизы, история, миграция, диаспора, опрос, социокультурные факторы.

N.G. Shaymerdinova, B.S. Zhiyembay, A.E. Abdrassimova
L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan

History, language and culture of Kyrgyz in the Republic of Kazakhstan

Abstract. Kazakhstan is a multinational state that populated by representatives of various peoples who speak a variety of languages. Kyrgyz is one of the Turkic peoples who has lived in the Republic of Kazakhstan since ancient times. The article considers the historical information of ethnonyms of *Kazakh* and *Kyrgyz*, historical migration of Kyrgyz to the territory of Central Asia, as well as Kazakh-Kyrgyz diverse connections and reasons for Kyrgyz migration to Kazakhstan. On the basis of sociological survey data, sociocultural factors in the sphere of family and kinship relations, language proficiency, development of the ethnic culture of the Kyrgyz diaspora in Kazakhstan are revealed.

Key words: Kyrgyz, history, migration, diaspora, interview, sociocultural factors.

References

1. Levshin A.I. Opisanie kirgiz-kazach'ih ili kirgiz-kajsackih ord i stepej [Description of Kirghiz-Cossack or Kirghiz-Kaisak hordes and steppes] (Eastern Literature, Petersburg, 1832)
2. Vitsen N.K. Severnaja i vostochnaja Tartarija [Northern and eastern Tartary] (Pegasus, Amsterdam, 2010)
3. Miller G.F. Istorija Sibiri [History of Siberia] (Publishing house of the Academy of Sciences, Moscow-Leningrad, 1941)
4. Bardanes H. Polnoe sobranie uchenyh puteshestvij po Rossii [Complete collection of scientists traveling in Russia] (Publishing house of the Academy of Sciences, Sankt Peterburg, 1825)
5. Bartol'd V.V. Kirgizy (Istoricheskij ocherk) [Kirghiz (Historical Sketch)] (Kirgizgoszdat, Frunze, 1943)
6. Valihanov Sh. Zapiski o kirgizah [Notes on the Kirghiz], Sobranie sochinenij v pjati tomah [Collected works in five volumes] (Academy of Sciences of the Kazakh SSR, Almaty, 1985)
7. Masanov E.A. Ocherk istorii jetnograficheskogo izuchenija kazahskogo naroda [Essay on the history of ethnographic study of the Kazakh people] (Gylym, Alma-Ata, 1966)
8. Klaproth H. Tableaux historiques de l'Asie. (Paris, 1823)
9. Abramzon S.M. Kirgizy i ih jetnogeneticheskie i istoriko-kul'turnye svjazi [Kirghiz and their ethnogenetic and historical-cultural ties] (Academy of Sciences of the Kyrgyz SSR, Frunze, 1990)
10. Raymbekova M. Kazakhstandagy kyrgyzdar: etnodemografialyk korsetkishter [Kyrgyz in Kazakhstan: ethno-demographic indicators], 3, 36-37 (2016) [in kazakh]
11. Nevskaya I.A., Tazhibaeva S.Zh., Shaymerdinova N.G., Shening K., Tusupov Zh. Turkskij mir Kazahstana: issledovanie yazykov i sozdanie bazy dannyh [Turkic World of Kazakhstan: language research and database creation] (International Turkic Academy, Astana, 2016)

Сведения об авторах:

Шаймердинова Н.Г. – Түркітану кафедрасының профессоры, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Сәтпаев көш. 2, Астана, Қазақстан.

Жиембай Б.С. – Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті Халықаралық қатынастар факультетінің докторанты, Сәтпаев көш. 2, Астана, Қазақстан.

Әбдірәсімова А.Е. – Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті Халықаралық қатынастар факультетінің докторанты, Сәтпаев көш. 2, Астана, Қазақстан.

Shaymerdinova N.G. – Doctor of Philology, Professor of Turkology Department, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Satpayev str. 2, Astana, Kazakhstan.

Zhiyembay B.S. – PhD doctoral student of L.N. Gumilyov Eurasian National University, Satpayev str. 2, Astana, Kazakhstan.

Abdrassimova A.E. – PhD doctoral student of L.N. Gumilyov Eurasian National University, Satpayev str. 2, Astana, Kazakhstan.

**«Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы.
Саяси ғылымдар. Аймақтану. Шығыстану. Түркітану сериясы»
журналында мақала жариялау ережесі**

1. Журнал мақсаты. Саяси ғылымдар, аймақтану, шығыстану, түркітану салалары бойынша мұқият тексеруден өткен ғылыми құндылығы бар мақалалар жариялау.

2. Журналда мақала жариялаушы автор мақаланың қол қойылған бір дана қағаз нұсқасын Ғылыми басылымдар бөліміне (редакцияға, мекенжайы: 010008, Қазақстан Республикасы, Астана қаласы, Қ. Сәтпаев көшесі, 2, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Бас ғимарат, 408 кабинет) және vest_polit@enu.kz электрондық поштасына Word форматындағы нұсқаларын жіберу қажет. Мақала мәтінінің қағаз нұсқасы мен электронды нұсқалары бірдей болулары қажет.

Мақалалар *қазақ, орыс, ағылшын, араб, түрік* тілдерінде қабылданады.

3. Автордың қолжазбаны редакцияға жіберуі мақаланың Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысында басуға келісімін, шетел тіліне аударылып қайта басылуына келісімін білдіреді. Автор мақаланы редакцияға жіберу арқылы автор туралы мәліметтің дұрыстығына, мақала көшірілмегендігіне (плагиаттың жоқтығына) және басқа да заңсыз көшірмелердің жоқтығына кепілдеме береді. Сонымен қатар мақала мәтінін плагиат жүйесінде тексеруге келісімін білдіреді.

4. Мақаланың көлемі 18 беттен аспауға тиіс (6 беттен бастап).

Мақаланың құрылымы

5. XFTAP <http://grnti.ru/> - *бірінші жолдың сол жақтауында;*

Автор(лар)дың аты-жөні – жолдың ортасында;

Мекеменің толық атауы, қаласы, мемлекеті (егер авторлар әртүрлі мекемеде жұмыс жасайтын болса, онда әр автор мен оның жұмыс мекемесі қасында бірдей белгі қойылу керек) – жолдың ортасында;

Автор(лар)дың E-mail-ы – жақша ішінде, курсивпен, жолдың ортасында;

Мақала атауы – жолдың ортасында;

Аннотация (100-200 сөз; мақаланың атауын мейлінше қайталамауы қажет; әдебиеттерге сілтемелер болмауы қажет; мақаланың құрылысын (кіріспе, мақаланың мақсаты, міндеттері, қарастырылып отырған сұрақтың тарихы, зерттеу әдістері, нәтижелер/талқылау, қорытынды) сақтай отырып, мақаланың қысқаша мазмұны берілуі қажет).

Түйін сөздер (6-8 сөз не сөз тіркесі). Түйін сөздер мақала мазмұнын көрсетіп, мейлінше мақала атауы мен аннотациядағы сөздерді қайталамай, мақала мазмұнындағы сөздерді қолдану қажет. Сонымен қатар, ақпараттық-іздістіру жүйелерінде мақаланы жеңіл табуға мүмкіндік беретін ғылым салаларының терминдерін қолдану қажет.

Негізгі мәтін мақаланың мақсаты, міндеттері, қарастырылып отырған сұрақтың тарихы, зерттеу әдістері, нәтижелер/талқылау, қорытынды бөлімдерін қамтуы қажет – *жоларалық интервал - 1, азат жол «қызыл жолдан» - 1,25см, беттеу жолағы – еніне сай жасалады.*

Таблица, суреттер – аталғаннан кейін орналастырылады. Әр таблица, сурет қасында оның аталуы болуы қажет. Сурет айқын, сканерден өтпеген болуы керек.

Жалпы қолданыста бар аббревиатуралар мен қысқартулардан басқалары міндетті түрде алғаш қолданғанда түсіндірілуі берілуі қажет.

Қаржылай көмек туралы ақпарат бірінші бетте көрсетіледі.

Әдебиеттер тізімі. Мәтінде әдебиеттерге сілтемелер тікжақшаға алынады. Мәтіндегі әдебиеттер тізіміне сілтемелердің номерленуі мәтінде қолданылуына қатысты жүргізіліде: мәтінде кездескен әдебиетке алғашқы сілтеме [1] арқылы, екінші сілтеме [2] арқылы т.с.с. жүргізіледі. Кітапқа жасалатын сілтемелерде қолданылған беттері де

көрсетілуі керек (мысалы, [1, 45 бет]). Жарияланбаған еңбектерге сілтемелер жасалмайды. Сонымен қатар, рецензиядан өтпейтін басылымдарға да сілтемелер жасалмайды (әдебиеттер тізімін, әдебиеттер тізімінің ағылшынша әзірлеу үлгілерін журнал bulpolit.edu.kz сайтындағы **мақаланы рәсімдеу үлгісінен қараңыз**).

6. Мақала соңындағы әдебиеттер тізімінен кейін библиографиялық мәліметтер орыс және ағылшын тілінде (егер мақала қазақ тілінде жазылса), қазақ және ағылшын тілінде (егер мақала орыс тілінде жазылса), орыс және қазақ тілінде (егер мақала ағылшын тілінде жазылған болса), орыс және ағылшын тілінде (егер мақала түрік немесе араб тілінде жазылса) беріледі.

Авторлар туралы мәлімет: автордың аты-жөні, ғылыми атағы, қызметі, жұмыс орны, жұмыс орнының мекен-жайы, телефон, e-mail – қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде толтырылады.

7. Қолжазба мұқият тексерілген болуы қажет. Техникалық талаптарға сай келмеген қолжазбалар қайта өңдеуге қайтарылады. Қолжазбаның қайтарылуы оның журналда басылуына жіберілуін білдірмейді.

Редакцияға түскен мақала жабық (анонимді) тексеруге жіберіледі. Барлық рецензиялар авторларға жіберіледі. Автор (рецензент мақаланы түзетуге ұсыныс берген жағдайда) өңдеп қайта, қолжазбаның түзетілген нұсқасын редакцияға қайта жіберуі қажет. Рецензент жарамсыз деп таныған мақала қайтара қарастырылмайды. Мақаланың түзетілген нұсқасы мен автордың рецензентке жауабы редакцияға жіберіледі.

Пікірі мақұлданған мақалаларды редколлегия алқасына талқылап, басуға келіседі.

8. Төлемақы. Басылымға рұқсат етілген мақала авторларына төлем жасау туралы ескертіледі. Төлем көлемі 2018 жылы 4500 тенге – Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ қызметкерлері үшін және 5500 тенге басқа ұйым қызметкерлеріне.

Рекзивизиттер:

Цеснабанк: КБЕ16

БИН 010140003594

РНН 031400075610

ИИК KZ 91998

ВТВ 0000003104

TSES KZ KA

IBAN KZ91998ВТВ0000003104

Provision on Articles submitted to the Journal
“Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University. Political Science. Regional studies. Oriental studies. Turkology Series”

1. Purpose of the journal. Publication of carefully selected original scientific works and book reviews in the fields of political science, regional studies, oriental studies, turkology.

2. An author who wishes to publish an article in a journal must submit the article in hard copy (printed version) in one copy, signed by the author to the scientific publication office (at the address: 010008, Republic of Kazakhstan, Astana, Satpayev St., 2. L.N. Gumilyov Eurasian National University, Main Building, room 408) and by e-mail vest_polit@enu.kz in Word format. At the same time, the correspondence between Word-version and the hard copy must be strictly maintained.

Language of publications: *Kazakh, Russian, English, Turkish, Arabic.*

3. Submission of articles to the scientific publication office means the authors' consent to the right of the Publisher, L.N. Gumilyov Eurasian National University, to publish articles in the journal and the re-publication of it in any foreign language. Submitting the text of the work for publication in the journal, the author guarantees the correctness of all information about himself, the lack of plagiarism and other forms of improper borrowing in the article, the proper formulation of all borrowings of text, tables, diagrams, illustrations and also he/she agrees to check the uniqueness of the article text.

4. The volume of the article should not exceed 18 pages (from 6 pages).

5. Structure of the article (page – A4 format, portrait orientation, page margins on all sides - 20 mm. Font: type - Times New Roman, font size - 14)

GRNTI <http://grnti.ru/> - *first line, left*

Initials and Surname of the author (s) - *center alignment, italics*

Full name of the organization, city, country (if the authors work in different organizations, you need to put the same icon next to the name of the author and the corresponding organization) - *center alignment, italics*

Author's e-mail (s)- *in brackets, italics*

Article title - *center alignment, bold*

Abstract (100-200 words, it should not contain a formula, the article title should not repeat in the content, it should not contain bibliographic references, it should reflect the summary of the article, preserving the structure of the article - introduction, problem statement, goals, history, research methods, results /discussion, conclusion).

Key words (6-8 words/word combination. Keywords should reflect the main content of the article, use terms from the article, as well as terms that define the subject area and include other important concepts that make it easier and more convenient to find the article using the information retrieval system).

The main text of the article should contain an introduction, problem statement, goals, history, research methods, results / discussion, conclusion - *line spacing - 1, indent of the “red line” -1.25 cm, alignment in width.*

Tables, figures should be placed after the mention. Each illustration should be followed by an inscription. Figures should be clear, clean, not scanned.

All **abbreviations**, with the exception of those known to be generally known, must be deciphered when first used in the text.

Information on **the financial support** of the article is indicated on the first page in the form of a footnote.

References

In the text references are indicated in square brackets. References should be numbered strictly in the order of the mention in the text. The first reference in the text to the literature should have the number [1], the second - [2], etc. The reference to the book in the main text of the article should be accompanied by an indication of the pages used (for example, [1, 45 p.]). References to unpublished works are not allowed. Unreasonable references to unreviewed publications (examples of the description of the list of literature, descriptions of the list of literature in English, see on the journal web-site bulpolit.enu.kz).

At the end of the article, after the list of references, it is necessary to indicate bibliographic data in Russian and English (if the article is in Kazakh), in Kazakh and English (if the article is in Russian) and in Russian and Kazakh languages (if the article is English language), in Russian and English (if the article is in Turkish or Arabic language).

Information about authors: surname, name, patronymic, scientific degree, position, place of work, full work address, telephone, e-mail - in Kazakh, Russian and English.

6. The article must be **carefully verified**. Articles that do not meet technical requirements will be returned for revision. Returning for revision does not mean that the article has been accepted for publication.

7. Work with electronic proofreading. Articles received by the Department of Scientific Publications (editorial office) are sent to anonymous review. All reviews of the article are sent to the author. The authors must send the proof of the article within three days. Articles that receive a negative review for a second review are not accepted. Corrected versions of articles and the author's response to the reviewer are sent to the editorial office. Articles that have positive reviews are submitted to the editorial boards of the journal for discussion and approval for publication.

Periodicity of the journal: 4 times a year.

8. Payment. Authors who have received a positive conclusion for publication should make payment on the following requisites (for ENU employees - 4,500 tenge, for outside organizations - 5,500 tenge):

Requisites:

Tsesnabank: КБЕ16

БИН 010140003594

РНН 031400075610

ИИК KZ 91998

ВТБ 0000003104

TSES KZ KA

IBAN KZ91998BTB0000003104

Положение о рукописях, представляемых в журнал «Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н.Гумилева. Серия: Политические науки. Регионоведение. Востоковедение. Тюркология»

1. **Цель журнала.** Публикация тщательно отобранных оригинальных научных работ и обзоров книг по направлениям политические науки, международные отношения, востоковедение, регионоведение, тюркология.

2. Автору, желающему опубликовать статью в журнале необходимо представить рукопись в твердой копии (распечатанном варианте) в одном экземпляре, подписанном автором в Отдел научных изданий (по адресу: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Сатпаева, 2, Евразийский национальный университет им. Л.Н.Гумилева, Учебно-административный корпус, каб. 408) и по e-mail vest_polit@enu.kz. При этом должно быть строго выдержано соответствие между Word-файлом и твердой копией.

Язык публикаций: казахский, русский, английский, турецкий, арабский.

3. Отправление статей в редакцию означает согласие авторов на право Издателя, Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева, издания статей в журнале и переиздания их на любом иностранном языке. Представляя текст работы для публикации в журнале, автор гарантирует правильность всех сведений о себе, отсутствие плагиата и других форм неправомерного заимствования в рукописи, надлежащее оформление всех заимствований текста, таблиц, схем, иллюстраций, а также дает согласие на проверку уникальности текста статьи.

4. Объем статьи не должен превышать 18 страниц (от 6 страниц).

5. **Схема построения статьи** (страница – А4, книжная ориентация, поля со всех сторон – 20 мм. Шрифт: тип – Times New Roman, размер (кегель) - 14):

МРНТИ <http://grnti.ru/> - первая строка, слева

Инициалы и Фамилию автора(ов)- выравнивание по центру, курсив

Полное наименование организации, город, страна (если авторы работают в разных организациях, необходимо поставить одинаковый значок около фамилии автора и соответствующей организации)

E-mail автора(ов) – в скобках курсив

Название статьи – выравнивание по центру полужирным шрифтом

Аннотация (100-200 слов; не должна содержать формулы, по содержанию повторять название статьи; не должна содержать библиографические ссылки; должна отражать краткое содержание статьи, сохраняя структуру статьи – введение, постановка задачи, цели, история, методы исследования, результаты/обсуждение, заключение/выводы).

Ключевые слова (6-8 слов/словосочетаний).

Ключевые слова должны отражать основное содержание статьи, использовать термины из текста статьи, а также термины, определяющие предметную область и включающие другие важные понятия, позволяющие облегчить и расширить возможности нахождения статьи средствами информационно-поисковой системы).

Основной текст статьи должен содержать введение, постановка задачи, цели, история, методы исследования, результаты/обсуждение, заключение/выводы – *межстрочный интервал – 1, отступ «красной строки» -1,25 см, выравнивание по ширине.*

Таблицы, рисунки необходимо располагать после упоминания. С каждой иллюстрацией должна следовать надпись. Рисунки должны быть четкими, чистыми, несканированными.

Все **аббревиатуры и сокращения**, за исключением заведомо общеизвестных, должны быть расшифрованы при первом употреблении в тексте.

Сведения о финансовой поддержке работы указываются на первой странице в виде сноски.

Список литературы. В тексте ссылки обозначаются в квадратных скобках. Ссылки должны быть пронумерованы строго по порядку упоминания в тексте. Первая ссылка в тексте на литературу должна иметь номер [1], вторая - [2] и т.д. Ссылка на книгу в основном тексте статьи должна сопровождаться указанием использованных страниц (например, [1, 45 стр.]). Ссылки на неопубликованные работы не допускаются. Нежелательны ссылки на нецензурируемые издания (примеры описания списка литературы, описания списка литературы на английском языке см. на сайте журнала bulpolit.enu.kz в образце оформления статьи).

В конце статьи, после списка литературы, необходимо указать библиографические данные на русском и английском языках (если статья оформлена на казахском языке), на казахском и английском языках (если статья оформлена на русском языке), на русском и казахском языках (если статья оформлена на английском языке), на русском и английском (если статья оформлена на турецком или арабском языках).

Сведения об авторах: фамилия, имя, отчество, научная степень, должность, место работы, полный служебный адрес, телефон, e-mail – на казахском, русском и английском языках.

6. Рукопись должна быть тщательно выверена. Рукописи, не соответствующие техническим требованиям, будут возвращены на доработку. Возвращение на доработку не означает, что рукопись принята к опубликованию.

7. Работа с электронной корректурой. Статьи, поступившие в Отдел научных изданий (редакция), отправляются на анонимное рецензирование. Все рецензии по статье отправляются автору. Статьи, получившие отрицательную рецензию к повторному рассмотрению не принимаются. Исправленные варианты статей и ответ автора рецензенту присылаются в редакцию. Статьи, имеющие положительные рецензии, представляются редколлегии журнала для обсуждения и утверждения для публикации.

Периодичность журнала: 4 раза в год.

8. Оплата. Авторам, получившим положительное заключение к опубликованию необходимо произвести оплату по следующим реквизитам (для сотрудников ЕНУ им. Л.Н. Гумилева – 4500 тенге, для сторонних организаций – 5500 тенге):

Реквизиты:

Цеснабанк: КБЕ16

БИН 010140003594

РНН 031400075610

ИИК KZ 91998

ВТВ 0000003104

TSES KZ KA

IBAN KZ91998ВТВ0000003104

Редактор: А.М. Ногаева
Шығарушы редактор: Е.А. Изтелеуова
Дизайн: Е.А. Изтелеуова

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
Хабаршысы. Саяси ғылымдар. Аймақтану. Шығыстану. Түркітану сериясы.
-2018. - 4(125). - Астана: ЕҰУ. 115-б.
Шартты б.т. -14.3 Таралымы - 30 дана

Мазмұнына типография жауап бермейді.

Редакция мекен-жайы: 010008, Астана қ.,
Сатпаев көшесі, 2.
Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Тел.: (87172) 709-500 (ішкі 31434)

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің баспасында басылды